

Секція: Фінанси та податкова політика України у розрізі трансформаційних процесів в Україні

І. С. Бондарук

аспірант,

Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

ФАКТОРИ ВПЛИВУ РИЗИКІВ НАКОПИЧУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

Загальнообов'язкове накопичувальне пенсійне забезпечення полягає в тому, що частина внесків у Пенсійний фонд України буде направлена в державний Накопичувальний Пенсійний фонд України. Внески будуть мати персоніфікований характер і враховуватися на індивідуальних пенсійних рахунках.

Накопичувальну систему загальнообов'язкового пенсійного страхування планувалося запровадити ще 2007 року, однак і до сьогодні цього не зроблено. Відповідно до проекту Концепції пенсійної реформи в Україні введення цієї системи зараз планується у 2012 році [1].

Кошти Накопичувального фонду будуть інвестуватися в економіку України з метою захисту їх від інфляції, одержання інвестиційного доходу, забезпечення потреб держави в джерелах фінансування довгострокових інвестиційних проектів. Все це повинне сприяти загальному економічному зростанню країни.

Управління пенсійними коштами здійснюють спеціальні компанії по управлінню активами (вони вже керують активами недержавних пенсійних фондів), обрані на конкурсній основі. Ці компанії діють із дотриманням законодавчо встановлених обмежень щодо напрямів інвестування для забезпечення захисту інтересів громадян і стабільного збільшення їх коштів. Безпосереднє зберігання пенсійних активів здійснює зберігач – банківська установа, яка буде контролювати використання цих коштів.

Кошти, які будуть враховуватися на індивідуальних накопичувальних пенсійних рахунках громадян, будуть їхньою власністю. Громадяни зможуть скористатися ними при досягненні пенсійного віку або, в окремих випадках (наприклад, у випадку інвалідності), раніше цього терміну. Виплати з Накопичувального пенсійного фонду України будуть здійснюватися додатково до солідарної пенсії довічно або одноразово.

Законопроектами, також передбачається, що, починаючи з 2018 року, громадянам буде надано право, у разі їх бажання, перевести їх обов'язкові пенсійні заощадження з Накопичувального фонду до обраного ними недержавного пенсійного фонду (тобто на третій рівень). Це дозволить застрахованим особам самостійно вирішувати, яка інвестиційна політика є найбільш прийнятною для інвестування їх пенсійних заощаджень, а отже – в більшій мірі впливати на розмір своєї майбутньої пенсії.

Другий рівень пенсійної системи буде впроваджуватися в Україні після створення системи державного нагляду та регулювання, а також необхідної інфраструктури та після формування необхідних економічних передумов і створення відлагодженої та ефективної системи державного нагляду та регулювання у цій сфері, а також необхідної інфраструктури. Наразі впровадження другого рівня пенсійної системи планується з року, коли буде досягнуто бездефіцитність Пенсійного фонду. Загальний дефіцит пенсійного фонду на 2011 рік було заплановано у розмірі 58 млрд. грн., а сума, яку планується заощадити після впровадження пенсійної реформи складає 1,7 млрд. грн.

В таблиці наведено дані щодо функціонування другого рівня пенсійної системи по країнах Центральної Європи. Проте організації другого рівня притаманні ризики. В умовах кризи накопичення можуть знецінюватися за рахунок переоцінки ринкової вартості цінних паперів. Учасники накопичувальної пенсійної системи беззахисні перед «ринковим ризиком» і інфляцією.

Фінансова криза 2009 року та її вплив на пенсійні активи змусили уряди переглянути й адаптувати пенсійні системи своїх країн, аби оптимізувати

пенсійні активи, враховуючи нові економічні реалії. Це, наприклад, розширення інвестиційних можливостей завдяки скасуванню обмежень на розміщення активів у Румунії, або пропонування більш диверсифікованих портфелів: ризикованіших, консервативних і збалансованих – для того, щоб ефективніше відповідати потребам і можливостям інвесторів, як у Польщі.

Таблиця

Інформація про другий рівень пенсійної системи по країнах Центральної Європи

Країни Центральної Європи	Учасники (млн.)	Активи в управлінні (млн. євро)	Кількість надавачів послуг пенсійним фондам
Словенія	0,4	813	11
Естонія	0,5	475	5
Литва	0,6	306	6
Латвія	0,9	183	8
Словаччина	1,1	710	6
Хорватія	1,3	2200	4
Болгарія	2,4	523	8
Угорщина	2,6	5900	18
Чеська Республіка	3,3	5300	10
Польща	2,4	30000	15

Польський уряд планує суттєво змінити модель другого рівня, зокрема зменшити розмір внесків та винагороди надавачам послуг, запровадити пенсійні плани в залежності від віку, а також застосовувати нові канали пропонування пенсійних контрактів [2, с. 6].

З січня 2010 року в Польщі зменшено розмір внесків та винагороди надавачам послуг: максимальний внесок до пенсійного фонду зменшено з 7% до 3,5% поступово впродовж наступних років. Крім того, максимальна винагорода за управління пенсійним фондом призначатиметься тільки тоді, коли фонд накопичить активів вартістю 45 мільярдів злотих (9,7 мільярда євро) [2, с. 7]. Передбачалося також запровадження пенсійних фондів з різними рівнями ризиків в залежності від віку. Уряд може запровадити три окремі пенсійні фонди з різними рівнями ризиків в одному пенсійному фонді – на кшталт так званої моделі «життєвого циклу» в інших країнах. Збалансований портфель з таким самим рівнем ризику, як у діючих нині пенсійних фондах, є

обов'язковим для кожного учасника фонду впродовж певного періоду, після чого, наближаючись до пенсійного віку, такий учасник переходить на «безпечний» портфель з меншим ризиком. Другий, більш ризиковий варіант, з іншого боку, можна обрати добровільно: учасник може погодитися на більший ризик за умови, якщо від моменту вибору цього варіанту до виходу на пенсію в нього залишається щонайменше 20 років. Якщо таку зміну буде запроваджено, майбутні пенсіонери зможуть одночасно брати участь у двох різних інвестиційних портфелях в одному пенсійному фонді [2, с. 7].

В Естонії з 2009 року припинено сплачувати внески до другого рівня системи пенсійного забезпечення на два роки. Працівники сплачували 2% від заробітної плати, а держава сплачувала 4% – остання сума вираховується з внесків до солідарної системи (20%), які сплачує кожен працівник. Такий захід було спрямовано на зменшення дефіциту державного бюджету і забезпечення домогосподарств додатковими коштами для виплати кредитів. В країні на другому рівні зберігаються пенсійні заощадження понад пів мільйона громадян. Коли другий рівень запровадили у 2002 році, сплата пенсійних внесків стала обов'язковою для молоді, народженої до 1983 року, добровільною – для молодших за 60 років, але не дозволеною тим, кому за 60. У фондах другого рівня знаходиться загалом 11 мільярдів крон (993 мільйони доларів США). Сплату внесків до другого рівня відновлено 2011 році: уряд сплачуватиме 2%, а працівники – 1%. Повністю схема відновиться тільки у 2012 році. Естонія запровадила обов'язковий другий рівень у 2002 році. Учасники сплачують до нього 2% від заробітної платні, а роботодавці – 4% (додатково до 16% до солідарної системи). Фондами управляють приватні компанії з управління активами, чії активи відокремлені від активів фондів [2, с. 8].

В Хорватії уряд планував дозволити вкладникам вийти з обов'язкової накопичувальної пенсійної системи другого рівня після того, як фонди повідомили про від'ємний інвестиційний дохід на рівні близько 12,5% за 2008 рік. Наразі активами управляють приватні інвестиційні фонди, а ставка внесків до другого рівня сягає до 5% від загальної зарплатні працівника. Проте було враховано попередження МВФ про те, що уряд має утриматися від

реформування другого рівня системи пенсійного забезпечення, яке може мати руйнівний вплив на вже й без того ослаблені ринки капіталу та підірвати довіру інвесторів. З часу запровадження обов'язкових пенсійних схем у 2002 році обсяг активів значно виріс, і тепер вони є важливим джерелом ліквідності для хорватських ринків капіталу. У 2008 році активи другого рівня склали 8% ВВП.

Закриття таких пенсійних схем може дестабілізувати систему пенсійного забезпечення загалом. Крім того, деякі експерти вважають, що збільшення внесків до другого рівня є одним із заходів, необхідних для стабілізації системи пенсійного забезпечення загалом.

Приклад Хорватії показує, як притік капіталу внаслідок запровадження другого рівня впливає на ринки цінних паперів. З огляду на приплив коштів з другого рівня на ринки капіталу уряди повинні забезпечити наявність на ринку достатньо широкого асортименту фінансових інструментів. Попри те, що активи другого рівня можуть зайняти велику частину капіталу фондового ринку, варто зазначити, що пенсійні кошти розраховані на довгострокові інвестиції, а тому вони не повинні займати більшу частину обігового капіталу.

Література.

1. Про схвалення Концепції подальшого проведення пенсійної реформи : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.10.2009 № 1224-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1224-2009-%D1%80>

2. Аналітичні матеріали цього місяця: останні новини про рівень II. // Міжнародний пенсійний вісник. – 2009. – №4. – С. 6-8